

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΖΩΗ

ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ: «*Οιδίπους Τύραννος*»
του Σοφοκλέους, κατά μετάφρασιν του κ.
Αγγέλου Βλάχου.

Ἡ μεγαλοπρεπεῖς, αἱ θεαματικαὶ καὶ πολυδάπανοι παραστάσεις διαδέχονται εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον ἢ μίᾳ τὴν ἄλλην. Μετὰ τὴν πολύκροτον Ὀρέστειαν καὶ τὸ Χειμωνιάτικο Παραμῦθι, ἰδοὺ τώρα καὶ ὁ *Οιδίπους Τύραννος*. Ἐπιφυλάσσομαι νὰ γράψω διὰ τὸ Χειμωνιάτικο Παραμῦθι, — τὸ ὁποῖον δὲν ἠμπόρεσα ἀκόμη νὰ ἰδῶ, διότι ἤμουν ἀσθενὴς τὰς ἡμέρας ποῦ ἐδόθη, — καὶ ἔρχομαι εὐθύς εἰς τὸν *Οιδίποδα Τύραννον*, ὑπὸ τὰς ζωηρὰς ἀκόμη ἐντυπώσεις τῆς ὥραιας ἐκείνης πρώτης, τῆς ἀληθῶς ἀλησμονήτου.

Ἦτο ὀρισμένως ἡ τελειότερα παράστασις ἐξ ὄσων εἶδαμεν ἕως τώρα οἱ Ἀθηναῖοι. Δὲν εἶμαι ἀρχαιολόγος καὶ δὲν γνωρίζω ἂν ἡ πλουσία σκηνογραφία ἦτο εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας ἀκριβής. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν μ' ἐμποδίζει νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ἡ σκηνὴ τοῦ Β. Θεάτρου, μετὰ τὴν ἀνάγκη τῆς, τοὺς ναοὺς, τοὺς βωμοὺς, τοὺς τρίποδας, μετὰ τὰς πολυτελεῖς ἐνδυμασίας τῶν ἠθοποιῶν, τὰ ὄπλα, τὰ σκεύη κτλ., ἀπέτελε τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, καθ' ὅλας τὰς στιγμάς, σύνολον ἐκτάκτου καλαισθησίας καὶ λαμπρότητος. Ἡ ἀπόλαυσις τῶν ὀφθαλμῶν ἦτο τελεία, ἀπὸ τὴν στιγμὴν τῆς ἀνατολῆς, ὅταν ἐχρυσώθη ὁ οὐρανὸς καὶ εἰσώρμησαν αἱ ἀκτίνες τοῦ Φοῖβου, μέχρι τῆς δύσεως, μέχρι τῆς ἐσπέρας, ὅταν ἠπλώθη τὸ ἱερὸν σκότος καὶ ἀνήφθησαν αἱ δᾶδες, αἱ φωτίσασαι τραγικῶς τὴν ὀδύνην τοῦ *Οιδίποδος*.

Δὲν ἔχετε βέβαια τὴν ἀπαίτησιν νὰ σᾶς διηγῶ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος. Εἶνε τόσον γνωστὴ ἢ ἱστορία τοῦ δυστυχεστάτου τῶν ἀνθρώπων! Ἀπὸ τὰρχαῖα δράματα, ὁ «*Οιδίπους Τύραννος*» εἶνε, νομίζω, τὸ σχετικῶς καταλληλότερον διὰ τὴν σημερινὴν σκηνήν. Ἀπλὴ πίστις πρὸς τοὺς χρησμούς, — τὴν ὁποῖαν τρέφουν ὄχι ὀλίγοι καὶ ἀπὸ τοὺς συγχρόνους εἰδωλολάτρους, ἀδιάφορον ἂν τὸ εἶδωλόν των δὲν ὀνομάζεται πλέον Φοῖβος Ἀπόλλων, — ἀρκεῖ ἴσως

διὰ νὰ θεμελιώσῃ τὴν ἐκ τοῦ δράματος συγκίνησιν. Τ' ἀκατάληπτα δι' ἡμᾶς χορικὰ εἶνε μικραὶ σχετικῶς παρενθέσεις εἰς τὴν γοργὴν ἐκτύλιξιν μύθου ἐντελῶς ἀνθρωπίνου, μετὰ μίαν θαυμασίως ἰλιγγιώδη πλοκὴν, τὴν ὁποῖαν καὶ ὁ Σαρδοῦ θὰ ἐξήλεγε καὶ ὁ Σκριβ. Διὰ τοῦτο οἱ θεαταὶ παρηκολούθησαν τὸ ἔργον μετὰ πυρετῶδες ἐνδιαφέρον καὶ μετὰ ἰσχυρὰς φοβικὰς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Καὶ τὸ κορύφωμα τῆς συγκινήσεως ἦτο ἡ μεγάλη, ἡ ὑπέροχος ἐκείνη σκηνή, ἡ πρὸ τῆς καταστροφῆς, μεταξὺ *Οιδίποδος*, *Ιοκάστης* καὶ τῶν δύο γερόντων ποιμένων. Μετὰ τὴν φοβερὰν ἀποκάλυψιν, ἡ *Ιοκάστη*, ἀλλόφρων, εἰσέρχεται εἰς τ' ἀνάκτορα διὰ νὰυτοκτονήσῃ, ὅπου μετ' ὀλίγον τὴν παρακολουθεῖ καὶ ὁ οἰκτρὸς *Οιδίπους*, διὰ νὰ τυφλωθῇ. Ἄν τὸ δράμα ἐκόπτετο ἐδῶ, ἂν ἐπιπτε τολμηρῶς ἡ αὐλαία, μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ τυφλοῦ *Οιδίποδος*, ἂν παρελείποντο ὅλως διόλου ἢ ἐσυντομεύοντο γενναίως οἱ θρηνοὶ, τὸ ἀκροατήριον δὲν θὰ ἠσθάνετο οὔτε μίαν στιγμὴν ἀνίας, καὶ θὰ ἐφευγεν ἴσως μετὰ τὴν ἀπάτην ὅτι παρέστη εἰς σύγχρονον τραγωδίαν, γραμμὴν μόνον ἐπὶ τὸ ἀρχαιοπρεπέστερον. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἀνία τῶν τελευταίων στιγμῶν δὲν ἦτο τόση, ὥστε νὰ καταστρέψῃ τὸ σύνολον τῆς ἐντυπώσεως, ἡ ὁποία ὁμολογουμένως ὑπῆρξε μίᾳ ἀπὸ τὰς ζωηροτέρας, τὰς καλμωδεστέρας, τὰς ἐκπληκτικωτέρας, ἐξ ὄσων ποτὲ ἀπεκόμισεν ἀκροατήριον ἀπὸ παραστάσιν ἑλληνικῆν.

Καὶ οἱ ἠθοποιοὶ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἐδείχθησαν ἀνώτεροι ἑαυτῶν. Δὲν μ' ἐξέπληξεν ἡ τέχνη τοῦ Κρέοντος, ὅταν ἤξευρα ὅτι τὸν ὑπόδύεται ὁ κ. Μέγγουλας. Ἄλλ' ἔπρεπε νὰ κυττάξω ἐπανειλημμένως τὸ πρόγραμμα, διὰ νὰ βεβαιωθῶ ὅτι ὁ ἄψογος, ὁ λαμπρὸς, ὁ σχεδὸν τέλειος ἐκεῖνος *Οιδίπους*, ἦτο ὁ κ. Φύρσι. Διότι ὁμολογῶ ὅτι εἶνε ἡ πρώτη φορὰ ποῦ τὸν εἶδα νὰ παίζῃ τόσον καλά, — τί λέγω καλά; νὰ πλησιάσῃ χωρὶς ὑπερβολὴν τὰ σύνορα τῆς μεγάλης Τέχνης. Ἐνας φίλος μου, πολὺ ἀνεπτυγμένος καὶ καλαισθητὸς ἄνθρωπος, μοῦ ἔλεγε εἰς τὸ διάλειμμα ὅτι ὁ Φύρσι ἐπαίξε τὸν *Οιδίποδα* καλλίτερα καὶ ἀπὸ τὸν Μουνέ-Σουλλύ. Ἴσως ἡ κρίσις εἶνε ὑπερβολικὴ· ἀλλὰ τὴν ἀνα-

φέρω χρονογραφικῶς, διότι μαρτυρεῖ τὸν ἐν-
θουσιασμόν, τὸν ὁποῖον ἐπροκάλεσεν ἡ ὑπό-
κρισις τοῦ κ. Φύρστ. Καὶ αὐτὴ ἀπέσπασεν
ἀναντιρρήτως τὰ θερμότερα ἐκ τῶν πολλῶν καὶ
θερμῶν χειροκροτημάτων τῆς ἐσπέρας.

Ἐπίσης λαμπρὰ ἐπαιξαν ὁ κ. Περιδης (Τει-
ρεσίας), ὁ κ. Τασσόγλου (Θεράπων), ὁ κ. Λούης
(Ἐξάγγελος). Εἰμπορῶ νὰ εἶπω, ὅτι ὑπὸ τὴν
μαγείαν τοῦ Οἰδίποδος ἀπετέλουν ὅλοι ἐν σύν-
ολον ἁρμονικόν. Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ Ἰοκάστη,
τὴν ὁποίαν πολλοὶ ἤθραν ψυχρὰν καὶ τραχεῖαν,
εἰς ἐμὲ δὲν ἔκαμεν αὐτὴν τὴν ἐντύπωσιν. Ἀ-
πεναντίας εἰς σιγμάς τινὰς μοῦ ἐφάνη πολὺ
εὐτυχής.

Προοδεύουν τῶντι οἱ ἠθοποιοὶ τοῦ Βασι-
λικοῦ Θεάτρου; ἢ μήπως, ἡ τελευταία ἐπιτυ-
χία των ἦτο σύμπτωσις, ὀφειλομένη εἰς τὴν
καλὴν ἐκλογὴν τοῦ δράματος καὶ εἰς τὴν κα-
τάλληλον διανομὴν τῶν προσώπων; Δὲν εἰ-
ξεύρω. Αὔριον οἱ ἴδιοι ἠθοποιοὶ πιθανὸν νὰ
παῖξουν ἄλλο δράμα καὶ νὰ φανοῦν εἰπέρ
ποτε κατώτεροι. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ἀπὸ τὴν
παράστασιν τῆς «Ὁρεστείας» ἡ διαφορὰ εἶνε
τόσον μεγάλη, καὶ τόσον ἀπότομος καὶ τόσον
παράδοξος ἂν θέλετε, ὥστε εἰμπορεῖ νὰ δι-
καιολογηθῇ κάθε ὑπόθεσις, καὶ κάθε ἐλπίς, καὶ
κάθε φόβος.

Λυποῦμαι, διότι δὲν εἰμπορῶ νὰ ὁμιλήσω
μὲ τὸν ἴδιον ἐνθουσιασμόν καὶ διὰ τὴν μετά-
φρασιν. Μὰ αἰωνίως λοιπὸν ἡ μετάφρασις θὰ
εἶνε ὁ σκόπελος καὶ ἡ ἀποτυχία; Ἡ μετά-
φρασις τοῦ κ. Βλάχου δὲν εἶνε παρὰ μικρά
τις ἀπλοποιήσεις τοῦ ἀρχαίου κειμένου, ὥστε
νὰ γίνεταί τοῦτο εὐληπτότερον εἰς τὸν σύγχρο-
νον ἀκροατὴν, — τὸν ἀρχαιομαθῆ πάντοτε. Κρί-
νατε ἀπὸ τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐκ-
λέγω τυχαίως:

*Καὶ τὸν χρυσομήτραν, τῆς χώρας
ταύτης τέκνον, Βάχχον
καλῶ, τὸν οἰνοπόρφυρον
τῶν Μαινάδων σύντροφον,
νὰ ἔλθῃ, πρὸς
φέρον δάδα, σύμμαχον
κατὰ θεοῦ παρὰ θεοῖς ἐχθίστου.*

Ἄλλ' αὐτὴ δὲν εἶνε βέβαια φιλολογικὴ ἐρ-
γασία! Ἡ μετάφρασις πρῶτον καὶ κύριον πρέ-
πει νὰ εἶνε *μετάφρασις*, — δηλαδὴ μεταφορὰ
ἀπὸ μίαν γλῶσσαν εἰς ἄλλην. Εἶνε γλῶσσα
ἰδία αὐτῇ, εἰς τὴν ὁποίαν μεταφέρει ὁ κ. Βλά-
χος; Εἶνε ἢ νέα ἑλληνικὴ; εἶνε ἢ δημοτικὴ;
εἶνε ἢ ὁμιλουμένη τῶν χωρίων; εἶνε ἢ ὁμιλου-

μένη τῶν πόλεων; Ὅχι. Εἶνε γλῶσσα *ἐντελῶς*
καὶ αὐθαιρέτως τεχνητῇ. Εἶνε ἴσως αὐτὴ ἡ ἀρ-
χαία, κατερχομένη ὀλίγον βιαίως ἀπὸ τοῦ Σο-
φοκλέους εἰς τὸν Πολύβιον, ἢ εἰς τὸν Λου-
κιανόν, ἢ εἰς τὸν Χρυσόστομον ἐπιτέλους. Ἄλλ'
ἀκριβῶς δὲν εἶνε οὔτε τοῦ Σοφοκλέους ἢ γλῶσσα,
οὔτε τοῦ Χρυσοστόμου. Χεῖλη ἀνθρώπου δὲν
ὁμιλήσαν ποτὲ αὐτὴν τὴν λαλιάν. Δὲν εἶνε
οὔτε ἀρχαία οὔτε νέα. Δὲν εἶνε γλῶσσα. Νά
την εἰπῶ νεκράν; Ἄλλ' οὐδέποτε ἔζησε. Νά
την εἰπῶ μούμιαν; Ἄλλὰ μίαν φορὰν καὶ ἡ
μούμια ἦτο ἄνθρωπος. Ἐνῶ αὐτὴ οὔτε ἦτο
ποτὲ γλῶσσα, οὔτε θὰ γίνῃ.

Ἄσκησις ἀρχαιομαθοῦς διδασκάλου ἢ μετά-
φρασις τοῦ κ. Βλάχου, καὶ τίποτε ἄλλο. Τὸ
ἴδιον ὡς νὰ μετέφραζεν ὁ κ. Σακελλαρόπου-
λος τὸν Βιργίλιον εἰς τὴν γλῶσσαν ἐπάνω-κάτω
τοῦ Βαρονίου. Ἄλλ' ἂν ἡ θεματογραφία αὐτὴ
δὲν ἔχη φιλολογικὴν, ἔχει τοῦλάχιστον ἀξίαν
πρακτικὴν; Καὶ τοῦτο μοῦ φαίνεται ἀμφίβο-
λον. Διαβεβαῶ τὸν κ. Βλάχον ὅτι οἱ ἀκροα-
ταὶ του — καὶ ἦσαν οἱ πλέον *ἐγγράμματοι* Ἀ-
θηναῖοι, — δὲν ἐνόησαν οὔτε τὸ ἓνα τρίτον τοῦ
«Οἰδίποδος» του. Ἄν ἐπρόκειτο *νάναγνώσουν*
τὴν μετάφρασιν, ὀλίγοι ἴσως λέξεις θὰ τοὺς
διέφευγαν, ὀλίγας φορὰς θὰ προσέτρεχαν εἰς
τὰ Λεξικά, διότι γνωρίζουν ἀρετὰ τὴν ἀρ-
χαίαν. Ἄλλὰ τὴν βραδυὰν ποῦ ἤκουαν τὴν
μετάφρασιν, τοὺς διέφευγαν ὀλόκληροι φρά-
σεις. Ράκη μόνον τῆς ἐννοίας συνελάμβαναν
ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Εἰς τὴν κατανόησιν τοὺς ἐβοή-
θουν πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὰς λέξεις, οἱ μορ-
φασμοὶ καὶ αἱ χειρονομίαι. Ἄν ἦσαν τυφλοὶ, δὲν
θὰ ἐννοοῦσαν οὔτε ἐκεῖνο τὸ ἓνα τρίτον. Ἄν ἦσαν
κωφοί, ἴσως θὰ ἐννοοῦσαν καὶ κάτι περισσότερον.
Αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα ἔχει ὅταν ἀπαγγέλλεται
γλῶσσα *μὴ ὁμιλουμένη*. Αἱ γραπτῶς μόνον γνώ-
ριμοὶ λέξεις, καὶ τὰ μόρια καὶ τὰ λεξίδια, εἰς μίαν
σύνταξιν καὶ παράταξιν στρυφνήν, μοχθηράν,
ἀπαγγελλόμενα, ἔστω καὶ μὲ πᾶσαν τὴν δυνατὴν
καθαρότητα, ἀποτελοῦν διὰ τὸν ἀσυνείθιστον ἀ-
κροατὴν, — καὶ εἴμεθα ὅλοι, καὶ θὰ εἴμεθα
αἰωνίως ἀσυνείθιστοι, — ἀποτελοῦν λέγω ἓνα
σύνολον ἤχου ἀγνώστου καὶ ἀκατανοήτου, ἓνα
ἠχηρὸν κουβάριασμα, τὸ ὁποῖον ὁ νοῦς ἀδυ-
νατεῖ νὰ ξετυλίξῃ. Τὸ ἴδιον ἐπάνω-κάτω, τὸ
ὁποῖον αἰσθανόμεθα, ὅταν ἀκούωμεν νὰ ὁμι-
λῆται οἰαδῆποτε ξένη γλῶσσα, τὴν ὁποίαν γνω-
ρίζομεν μόνον ἀπὸ βιβλία. Ὅλοι, ὅσους εἶδα
καὶ ἠρώτησα τὴν ἐσπέραν τῆς πρώτης τοῦ «Οἰ-
δίποδος», αὐτὸ τὸ μικρὸν παράπονον εἶχαν. Εὐ-
ρισκαν τὴν μετάφρασιν γλαφυράν, ὠραίαν ὑπέρο-

χον, σοφήν, νόμιμον, εὐλαβεστάτην — ἀλλ' ἀκατάληπτον. Καὶ τὴν ἤθελεν «δυσὸς-τρία σκαλοπάτια παρακάτω».

Τότε ὁ «Οἰδίπους» θὰ ἐννοεῖτο. Ἄλλ' ὡς ὑποθέσωμεν ὅτι καὶ τώρα ἐννοήθη εἰς τὴν ἐντέλειαν, καὶ ὅτι οἱ ἀρχαιομαθεῖς ἀκροαταὶ καμμιάς λέξεως, καμμιάς φράσεως δὲν ἔχασαν τὴν ἐννοίαν. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι ὅλοι, ὅταν ἤκουαν «νά ποθῶσιν», εἰς τὴν ἀρχὴν μετέφραζαν «νά ποθοῦν», ἀλλ' ἅμα ἤκουαν καὶ τὸ παρακάτω: «ἐκ τῶν οἴκων των», ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πρώτην λέξιν καὶ τότε μετέφραζαν ὀρθῶς: «νά διώχουν ἀπὸ τὰ σπίτια των», καὶ ὅτι οὕτω ἤκουσαν, μετέφρασαν καὶ ἐννόησαν ὅλον τὸ δράμα, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Ἐρωτῶ: ἀρκεῖ τοῦτο; Ἡ βραδεία καὶ κοπιώδης κατανόησις εἶνε ἱκανὴ νὰ ἐγγίση τὸ αἶσθημα, νὰ προκαλέσῃ τὴν συγκίνησιν; Εἰς τὸ δράμα, εἰς τὴν ποίησιν ἐν γένει, ἀρκεῖ νὰ ἐννοοῦμεν τὰς λέξεις, ἢ πρέπει καὶ νὰ τὰς αἰσθανώμεθα; Καὶ ὅταν, διὰ νὰ αἰσθανθῶμεν μίαν λέξιν ἢ μίαν φράσιν, πρέπει ἀμέσως νὰ τὴν μεταφράσωμεν, ἢ φράσις, ἢ λέξις αὐτὴ εἶνε κατάλληλος διὰ ποίημα, διὰ δράμα; Καὶ εἶνε κατάλληλος διὰ τὴν σκηνὴν ἢ γλῶσσα τοῦ κ. Βλάχου, ἢ ὅποια ἀποτελεῖται μόνον ἀπὸ τιαύτας λέξεις καὶ φράσεις, ἐκτὸς μιᾶς, τοῦ «ὀπισθάγκωνα»; Καὶ ὅταν μία μετάφρασις ἔχη ἀνάγκην δευτέρας, ἐνδιαθέτου μεταφράσεως, ἢ πρώτη δὲν εἶνε ἀνόητος ματαιοπονία; Περιέργον, πολὺ περιέργον, μὰ τὴν ἀλήθειαν! Τόσον λογικὰ πράγματα, καὶ νὰ μὴ θέλουν ἀκόμη νὰ τα ἐννοήσουν τόσον λογικοὶ ἄνθρωποι, — ὡς ὁ κ. Βλάχος!

Τί τα θέλετε! Ἡ ἐντύπωσις τῆς παραστάσεως τοῦ «Οἰδίποδος» ὑπῆρξε ζωηροτάτη. Καὶ ὅμως τὸ ἔργον ἐφάνη, ἐμαντεύθη μᾶλλον, ὡς ἀνάμεσα ἀπὸ κρύσταλλον θαμβόν, ψυχρόν, ἀκνισμένον ὅπως ὅταν βλέπωμεν τὴν φύσιν ἀπὸ τὰ παχνοσκέπαστα γυαλιὰ τοῦ χειμῶνος. Ἦτο ἡ μετάφρασις. Φαντασθῆτε τώρα τί ἐντύπωσιν ἤμποροῦσε νὰ κάμῃ τὸ σοφόκλειον ἀριστούργημα, ἂν μετεφράζετο εἰς τὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν ὀμιλοῦμεν, ἐννοοῦμεν καὶ αἰσθανόμεθα.

Πολὺς λόγος ἔγινε κατ' αὐτὰς περὶ βεβηλώσεως τῆς γλώσσης. Ὁμολογῶ ὅτι ποτὲ ἕως τώρα δὲν εἶχα ἐννοήσῃ καθαρὰ τί σημαίνει γλώσσης βεβήλωσις. Πῶς εἴμπορεῖ νὰ γίνῃ τέτοιον πράγμα; Ὅταν ὅμως ἤκουσα καὶ ἀνέγνωσα τὴν μετάφρασιν αὐτὴν τοῦ κ. Βλάχου, κἀκεῖ ἤρχισα κ' ἐγὼ νὰ ὑποπτεύωμαι, καὶ τώρα εἴμπορῶ νὰ εἶπω ὅτι ἡ θεία γλῶσσα τοῦ Σοφοκλέους ὑπέστη κἀκεῖ πολὺ κακόν, τὸ ὁποῖον πι-

θανὸν νὰ εἶνε καὶ βεβήλωσις. Ἄν, ὁ «Οἰδίπους Τύραννος» παριστάνετο εἰς τὸ πρωτότυπον, κατὰ τὸ σύστημα τοῦ κ. Μιστριώτου, οἱ ἀκροαταὶ δὲν θὰ ἐννοοῦσαν βέβαια περισσότερα· ἀλλὰ θὰ ἔλειπε τοῦλάχιστον τὸ κακόν, τὸ ὁποῖον πιθανὸν νὰ εἶνε καὶ βεβήλωσις.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ